

Тернопільський національний економічний університет
Кафедра економічної теорії

Міждисциплінарна курсова робота
з економічної теорії на тему:
**«Мінімізація витрат на виробництво продукції:
мікроекономічний аналіз»**

Студентки 2 курсу групи Ф-22
напряму підготовки
6.030508 «Фінанси і кредит»
Максимишин Т.П.
Керівник: к.е.н., викладач Вірковська А.А

Національна шкала _____
Кількість балів: _____
Оцінка: ECTS _____

Члени комісії _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

(підпис) (прізвище та ініціали)

(підпис) (прізвище та ініціали)

Зміст

Вступ

Розділ 1. Теоретичні аспекти витрат підприємства

Розділ 2. Мікроекономічний аналіз витрат на виробництво продукції

Розділ 3. Основні напрями та способи мінімізації витрат на підприємстві

Висновок

Список використаної літератури

Вступ

Задля забезпечення конкурентоспроможності, фінансової рівноваги і економічного розвитку в нестабільному ринковому середовищі діяльність більшості суб'єктів господарювання пов'язана з виробництвом продукції, виконанням робіт чи наданням послуг, а також їх реалізацією.

У ході виробництва відбувається планомірне й свідоме комбінування різних виробничих ресурсів (матеріальних, технологічних, трудових, організаційних, технічних тощо) і створення нових продуктів. Для піднесення діяльності як окремих суб'єктів господарювання, і економіки держави загалом необхідно, щоб процес випуску продукції був ефективним, інакше кажучи реалізовувався за оптимального витрачання виробничих ресурсів, мінімальних витрат, максимальної дохідності й прибутковості виробництва. Основне ціль виробника полягає в тому, щоб обрати таку комбінацію факторів, яка забезпечила б виробництво потрібного обсягу випуску з найменшими витратами.

Всяке підприємство або фірма намагається отримати щонайшвидше більший дохід від своєї діяльності, відповідно бажання не тільки продати свій товар за максимально високою ціною, а й скоротити свої витрати на виробництво й реалізацію продукції. Отже однією з провідних функцій підприємства (фірми) є мінімізація витрат виробництва.

Проблемою мінімізації витрат виробництва займаються вітчизняні та зарубіжні вчені, зокрема В. Леонт'єв, Н. Задорожна, Х. Ченері, А. Фергюсон, А. Беррі та ін.

Метою дослідження є мікроекономічний аналіз мінімізації витрат на виробництво продукції.

Завданням є:

- висвітлення теоретичних аспектів витрат підприємства;
- мікроекономічний аналіз витрат на виробництво продукції в довгостроковому та короткостроковому періодах;

– визначення основних напрямків, способів мінімізації витрат

Розділ 1. Теоретичні аспекти витрат підприємства

При з'ясуванні суті витрат слід пам'ятати, що їх існування в економіці зумовлене рідкістю ресурсів і можливістю їх альтернативного використання. Витрати в економіці пов'язані з відмовою від можливості виробництва альтернативних товарів і послуг. Альтернативні витрати, тобто альтернативна вартість (цінність) ресурсів при найдоцільнішому, альтернативному варіанті їх застосування - витрати, які варто враховувати при прийнятті економічних рішень.

Витрати підприємства складаються зі спожитих засобів виробництва та заробітної плати і набувають форми собівартості продукції. Різниця між собівартістю і собівартістю продукції дорівнює розміру прибутку підприємства. Витрати підприємств виявляють реальні виробничі відносини ринкової системи господарювання.

У західній економічній літературі проблема витрат виробництва обговорюється з різних позицій. На думку вчених-економістів, витрати виробництва щодо окремого підприємства можна поділити на економічні та бухгалтерські витрати.

Економічні витрати - це явні (зовнішні) витрати виробництва (витрати на придбання ресурсів, які не належать власникам підприємства) та неявні (внутрішні), або альтернативні витрати (власні виробничі ресурси підприємства). Розуміння економістами про витрати базується на двох незаперечних фактах: рідкості економічних ресурсів і можливості їх альтернативного використання.

Економічні витрати — це виплати, які підприємство повинне зробити, або ті доходи, які підприємство повинне забезпечити постачальнику ресурсів для того, щоб відволікти ці ресурси від використання в альтернативних виробництвах.

Виділяють два аспекти економічних витрат: витрати з точки зору суспільства (в широкому розумінні) і витрати з точки зору окремого підприємства (у вузькому

розумінні). Один і другий аспекти витрат пов'язані з відмовою від можливості використання ресурсів в альтернативних виробництвах.

З точки зору суспільства витрати будь-якого ресурсу, який використовується для виробництва товару, дорівнюють його вартості (цінності) при більш кращому з можливих варіантів його застосування

З боку вартості альтернативного використання ресурсів, економічні витрати оцінює також і окреме підприємство. Економічні витрати з позиції підприємства - це ті виплати (платежі), які підприємство повинно здійснювати, або це ті доходи, які воно зобов'язане забезпечувати постачальникам (власникам) економічних ресурсів для того, щоб не допустити застосування цих ресурсів в альтернативних виробництвах.

Ці виплати можуть бути явними (зовнішніми) і неявними (внутрішніми). Зовнішні витрати - це витрати підприємства у грошовій формі, які пов'язані з придбанням економічних ресурсів у постачальників. Туди входять витрати підприємства на сплату заробітної плати найманим працівникам та купівлю сировини, палива, матеріалів, оплату спожитої електроенергії і транспортних послуг, рентні платежі, виплати банкам та іншим постачальникам фінансових послуг тощо. Внутрішні витрати - це альтернативні витрати підприємства по застосуванню ресурсів, які знаходяться у його власності. Витрати на власні ресурси, котрі використовуються їх власником самостійно у підприємницькій діяльності, є неоплаченими (внутрішніми). Проте, оскільки ці власні економічні ресурси можуть використовуватись альтернативно, тоді з точки зору підприємства ці внутрішні витрати дорівнюють грошовим платежам, які можуть бути одержані за кожний самостійно використаний власний ресурс при кращому з можливих варіантів його застосування.

Бухгалтерські витрати - це усі витрати виробництва, які залучені з придбанням необхідних для забезпечення випуску продукції ресурсів за ринковими цінами. Іншими словами, це грошові витрати на придбання виробничих ресурсів, що не належать підприємству. Бухгалтери оцінюють фактичні витрати, пов'язані

звиробництвом продукції, тобто фактичні грошові затрати і амортизаційні відрахування.

У деяких випадках в підприємницькій діяльності виникають витрати, які підприємства не зможуть собі відшкодувати за жодних умов. Такий вид витрат називають незворотними витратами підприємства.

У країнах з ринковою економікою також розрізняють постійні та змінні витрати. Постійні витрати - це витрати на обслуговування і управління виробництвом, які підприємство несе незалежно від обсягів виробництва продукції (послуг), тобто їх розмір є незмінним, яка би кількість товару не вироблялася. Вони оплачуються і тоді, коли не виготовляється ніяка продукція. До них належать витрати на опалення, освітлення, амортизаційні відрахування, утримання управлінського персоналу, охорони, виплата відсотків за позиками, орендна плата, страхові внески тощо.

До змінних витрат виробництва належать витрати на сировину, матеріали, електроенергію, заробітну плату робітникам, тобто усі витрати, які не належать до постійних. Їх зараховують до змінних витрат тому, що вони змінюються залежно від обсягу виробництва підприємства. Загальну суму постійних і змінних витрат на кожному конкретному рівні виробництва називають валовими витратами виробництва.

Розділ 2. Мікроекономічний аналіз витрат на виробництво продукції

Для здійснення процесу виробництва необхідні певні умови – фактори виробництва.

Фактори виробництва – це необхідні елементи, які використовуються для виробництва матеріальних і духовних благ.

В економічній науці поряд з поняттям «фактори виробництва» використовується і така категорія, як «ресурси виробництва». Вони становлять сукупність капітальних, природних, і людських сил, які потенційно можуть бути використані в процесі виробництва. Фактори виробництва, на відміну від ресурсів, це вже реально використані в процесі виробництва ресурси. Інакше кажучи, фактори виробництва – це «працюючі ресурси». До основних факторів виробництва належать: праця, капітал, земля, підприємницькі здібності. Виробнича функція — це технічне співвідношення між факторами виробництва, що використовуються виробниками, і обсягом виробленої на цій основі продукції. Виробничу функцію може бути використано як на макроекономічному рівні, де вона відображає залежність сукупного обсягу виробництва у грошовому виразі, так і на мікроекономічному рівні

Якщо врахувати весь набір факторів виробництва (працю, капітал, матеріали та інші фактори), то виробнича функція матиме такий вигляд:

$$Q = f(L, K, C, \dots, X_n) \quad (1.1)$$

де L – витрати праці;

K – витрати капіталу;

C – витрати матеріалів;

X_n – витрати інших факторів виробництва.

Виробнича функція вказує на існування альтернативних можливостей, за яких різне поєднання факторів виробництва або їхня взаємозаміна забезпечують такий самий максимальний обсяг випуску продукції.

З огляду на можливості фірми змінювати обсяги використання ресурсів у процесі виробництва визначаються короткостроковий і довгостроковий періоди.

Для аналізу виробництва в короткостроковому періоду використовують виробничу функцію з одним або кількома змінними факторами. Однофакторна функція виробництва може бути подана у вигляді таблиці, графічно або аналітично рівнянням:

$$Q=f(x_1, x_2, x_3, \dots, x_n)$$

Вертикальна риска в цьому рівнянні вказує на те, що фактори виробництва, які знаходяться праворуч від неї, розглядаються як постійні, а фактор ліворуч від неї є змінним. Кількість продукції, що випускається, — Q являє собою результат поєднання змінних пропорцій фактора x_1 , що вводиться (наприклад, трудовитрат виробничих робітників за період, у людино-годинах) і постійних розмірів усіх інших факторів виробництва — x_2, x_3, \dots, x_n (наприклад, споруд, устаткування, управлінських витрат і т. ін. у відповідних одиницях виміру за період).

В економічній теорії заведено всі фактори, що вводяться у виробництво, групувати в дві основні групи: капітал (K) і працю (L) й подавати залежність між випуском і факторами, рівнянням

$$Q = f(L, K)$$

При цьому найчастіше як постійний фактор виступає капітал, а як змінний — праця, хоча, звичайно, можлива й протилежна ситуація. Для спрощення виробничу функцію з одним змінним фактором найчастіше подають у такому вигляді:

$$Q = f(L),$$

Отже, однофакторна короткострокова функція виробництва показує обсяг випуску продукції, що може бути отриманий за зміни обсягів застосування змінного фактора і заданого обсягу постійних факторів.

За вивчення частинної варіації факторів використовують поняття «загальний продукт», «середній продукт» і «граничний продукт».

Загальний (сукупний) продукт (TotalProduct, TP) — це максимально можливий випуск продукції у разі використання певної кількості змінного фактора і заданого обсягу постійних факторів. Зауважимо, що TP — лише інше позначення випуску Q.

Середній продукт (AverageProduct, AP) — це обсяг сукупного продукту в розрахунку на одиницю певного фактора виробництва:

$$AP_L = \frac{TP}{L}; \quad AP_K = \frac{TP}{K}$$

Середній продукт праці (AP_L) фактично характеризує продуктивність праці, а середній продукт капіталу (AP_K) — продуктивність капіталу (капіталовіддачу, фондівіддачу).

Граничний продукт (MarginalProduct, MP) — це приріст загального продукту (ΔTP), отриманий у разі використання додаткової одиниці витрат змінного фактора:

$$MP_L = \frac{\Delta TP}{\Delta L}; \quad MP_K = \frac{\Delta TP}{\Delta K}$$

Розрізняють неперервний та дискретний граничний продукт. Якщо виробничу функцію задано в аналітичному вигляді, то граничний продукт являє собою першу похідну:

$$MP_L = \frac{dTP}{dL}; \quad MP_K = \frac{dTP}{dK}$$

Якщо, виробнича функція описується рівнянням:

$$TP = 10x + 8x^2 + x^3$$

То граничний продукт буде дорівнювати:

$$MP = 10 + 16x + 3x^2.$$

Якщо графічно зобразити криві загального продукту, середнього продукту і граничного продукту то можна побачити взаємозв'язок. На рисунку 2.1. показано динаміку показників виробничої функції.

Сформулюємо висновок: коли крива граничного продукту розміщена вище кривої середнього продукту, середній продукт зростає; коли крива граничного продукту розміщена нижче кривої середнього продукту, середній продукт

знижується; середній продукт досягає максимуму, коли він дорівнює граничному.

У точці, де $MP = AP$, а $AP = \max$, досягається оптимальна в технологічному відношенні пропорція факторів виробництва.

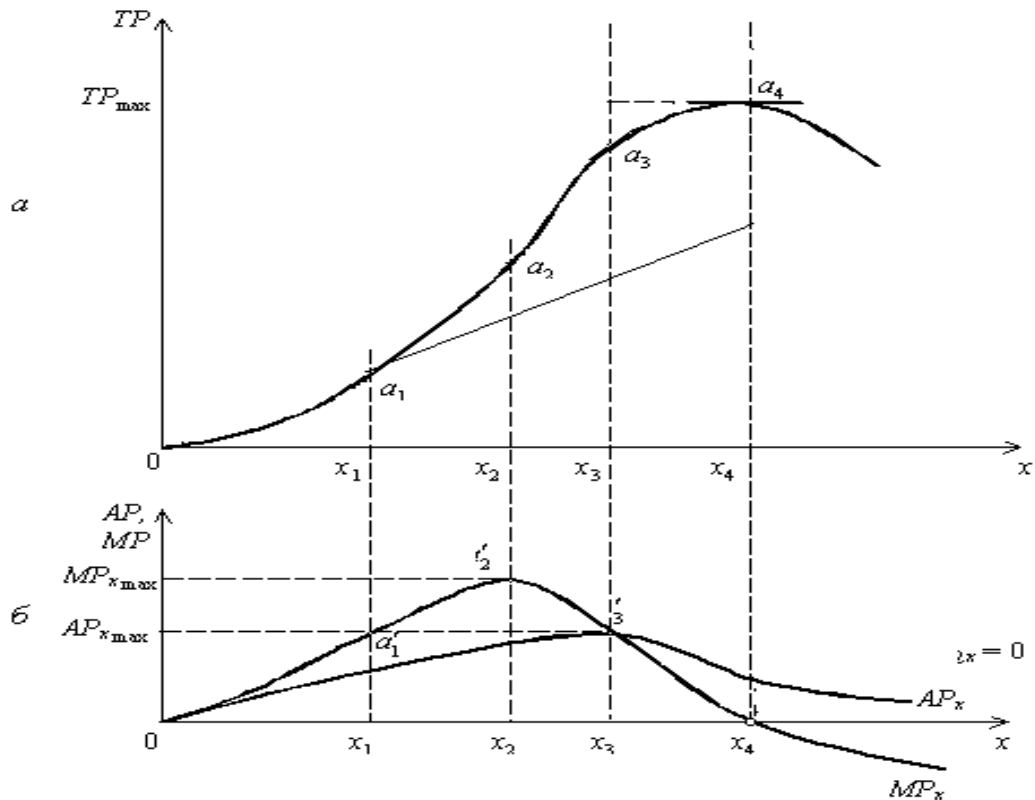

Рис 2.1. Взаємозв'язок кривих загального, середнього і граничного продукту: а – загальний продукт; б – середній і граничний продукт.

Обсяг витрат виробництва зумовлюється дією закону спадної віддачі. Процесом-причиною закону спадної віддачі є необхідність збільшення витрат для виробництва нового продукту, що, в свою чергу, зумовлює необхідність збільшення виробництва продукту. Для цього потрібні витрати живої та уречевленої праці. Проте збільшення витрат стримується граничним продуктом. Інакше кажучи, застосування конкретного ресурсу має певну межу, за якою ефективність додаткових вкладень зменшується. Це і лежить в основі закону спадної віддачі. Річ у тому, що, починаючи з певного моменту, послідовне приєднання кожної наступної одиниці змінного ресурсу (наприклад,

праці) до незмінного, фіксованого ресурсу (наприклад, капіталу або землі) створює спадний додатковий, або граничний, продукт у розрахунку на кожен наступну одиницю змінного ресурсу. Таким чином, якщо кількість робітників, які обслуговують певне устаткування, збільшуватиметься, то зростання обсягу виробництва поступово уповільниться пропорційно кількості нових робітників. У короткостроковому періоді, за часткової варіації факторів виробництва, підприємство, пристосовуючись до динаміки ринку, може змінити випуск продукції, маневруючи, насамперед, обсягами застосування змінних ресурсів.

У довгостроковому періоді, за визначенням, усі фактори виробництва розглядаються як змінні. Якщо ринкова ситуація та її довгостроковий прогноз сприятливі для підприємства, то воно може істотно збільшити обсяг випуску продукції, збільшуючи кількість застосовуваного капітального устаткування, замінюючи його на продуктивніше, розширюючи виробництво шляхом оренди або зведення нового будинку і т. п. Основне завдання виробничого менеджера як у короткостроковому, так і в довгостроковому періоді — вибрати таку комбінацію факторів, таке їхнє співвідношення, щоб забезпечувалася економічна ефективність виробництва, тобто мінімізувалися витрати на заданий обсяг випуску продукції.

Ізоквантна варіація показує, як можна комбінувати фактори виробництва, щоб забезпечити визначений обсяг випуску продукції.

На перший погляд, введення поняття “ізоквантна варіація” є некоректним, оскільки обсяг випуску продукції для будь-якої ізокванти залишається постійним. Однак, якщо враховувати різні ціни ресурсів, для вибору комбінації, яка мінімізує витрати, потрібно володіти інформацією про межі взаємозамінності факторів виробництва. Це визначає необхідність поглибленого вивчення ізоквантної варіації, котра відображає зміни кількісних співвідношень пропорції поєднання факторів за умови незмінності обсягів виробництва.

Ізокванта — це геометричне місце точок у просторі факторів виробництва, для яких характерний однаковий обсяг випуску продукції.

Ізокванта на рис. 2.2. показує що обсяг випуску у розмірі 100 од. продукції намісяць може бути досягнутий у разі використання 100 год. праці і 300 год. машинного часу. Цій комбінації праці і капіталу відповідає точка А на рис. 2.2. Такий самий обсяг продукції на місяць може бути вироблений, якщо використовуватимуться 300 год. праці і 100 год. роботи машин. Це співвідношення на рис. 2.2 позначене точкою В. Ізокванта показує, що існує кілька варіантів поєднання факторів виробництва, які забезпечують випуск даного обсягу продукції.

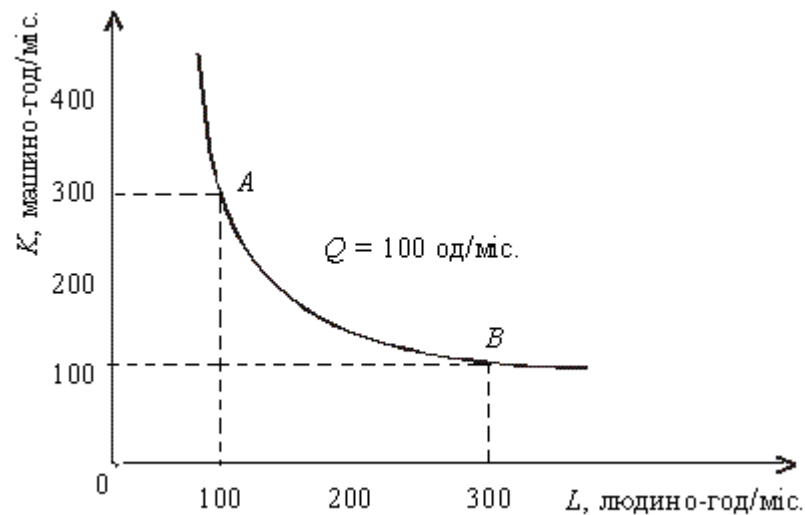

Рис. 2.2. Ізокванта.

Сукупність ізоквант, що відбивають максимально можливий випуск продукції за різних комбінацій факторів виробництва, називається картою ізоквант.

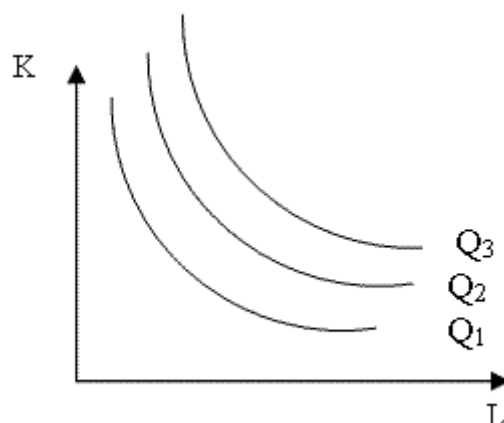

Рис 2.3. Карта Ізоквант.

Чим далі від початку координат розміщена ізокванта, тим більший обсяг випуску вона характеризує.

Ізокванти можуть мати різну конфігурацію. Вона визначається особливостями виробництва і, насамперед, спроможністю факторів до взаємозаміщення.

Перше формалізоване подання. Серед субституційних функцій виробництва з частковою заміченістю ресурсів широко відома функція Кобба—Дугласа, названа так по іменах професорів Чиказького університету.

Економіст Поль Дуглас зібрав статистичні дані за період 1899—1922 рр. щодо обробної промисловості США й у 1927 р. звернувся до математика Чарльза Кобба з проханням формалізувати за допомогою математичної моделі виявлені закономірності впливу праці та капіталу на випуск продукції.

У 1928 р. ними було запропоновано степеневу виробничу функцію такого вигляду: $Q = AL^\alpha K^{1-\alpha}$

де Q — обчислений або очікуваний індекс виробництва продукції обробної промисловості за деякий характерний інтервал часу;

L — індекс зайнятості в обробній промисловості;

K — індекс постійного капіталу;

A , α — позитивне постійне число, що характеризує технологію виробництва.

Використовуючи статистичні дані за зазначений період, Ч. Кобб і П. Дуглас одержали таку виробничу функцію для обробної промисловості США[5, ст. 51]

Випуск одного і того ж обсягу продукції технологічно ефективно можна забезпечити різними поєднаннями факторів виробництва. Але з економічної точки зору кожна комбінація ресурсів обумовить для фірми різні витрати. Тому виникає проблема вибору економічно ефективною структури факторів, яка забезпечила б виробництво даного обсягу з мінімальними витратами.

Фірма має певні обмежені фінансові засоби, які може витратити на вдосконалення виробництва. Тому допустимі витрати на працю і капітал можна описати таким рівнянням:

$$TC = f(L; K) = P_L L + P_K K$$

де P_L – годинна ставка заробітної плати (ціна одиниці праці), P_K – орендна плата за годину використання устаткування (ціна одиниці капіталу).

Ізокоста – це лінія незмінних витрат, що показує всі можливі комбінації праці і капіталу, які фірма може придбати за даного рівня витрат.

Кожен фіксований рівень витрат зображає інша ізокоста. Множина ізокост, які ілюструють різні рівні довгострокових сукупних витрат, називається картою ізокост.

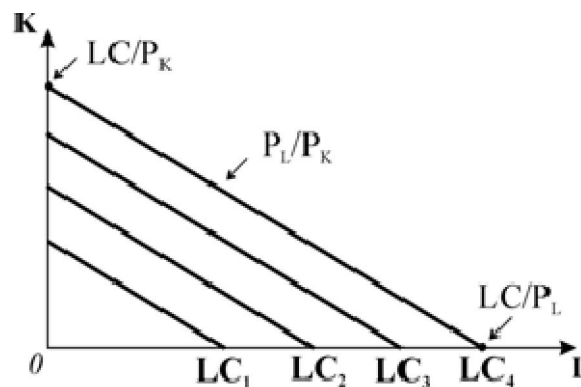

Рис. 2.4. Карта ізокост.

Зміна рівня сукупних витрат зміщує ізокосту паралельно вгору або вниз, а зміна ціни одного з ресурсів змінює її нахил до відповідної осі.

Перед фірмою стоїть завдання знайти таку комбінацію праці і капіталу, яка за існуючих цін ресурсів забезпечила б мінімальні сукупні витрати на заданий фіксований обсяг виробництва. Отже, геометрично задача зводиться до пошуку точки, яка знаходиться на фіксованій ізокванті і одночасно спільна з найменш віддаленою від початку координат ізокостою, що забезпечує найменшу суму сукупних витрат виробництва.

Сумістивши карту ізокост з фіксованою ізоквантою, бачимо, що дві ізокости мають спільні точки з ізоквантою, але ізокоста з мінімальними витратами буде дотичною до ізокванти, а параметри точки дотику (E) покажуть оптимальну комбінацію факторів виробництва. У цій точці кут нахилу ізокванти

збігається з кутом нахилу ізокозности. Точка дотику (E) характеризує заданий обсяг виробництва з найменшими витратами.

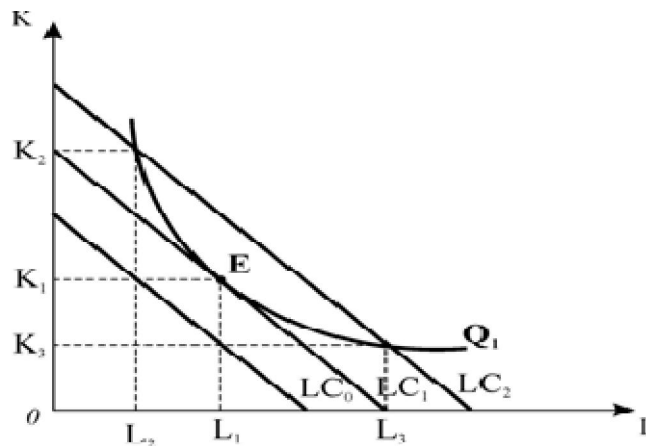

Рис.2.5. Виробництво заданого обсягу продукції з мінімальними витратами

Отже, сформулюємо висновок:

Фізична можливість вироблення певної кількості продукту з певної кількості ресурсів обумовлюється технологією виробництва, яка описується виробничою функцією. Виробнича функція – технологічна залежність між структурою витрат ресурсів і максимально можливим випуском продукції. В залежності від кількості факторів виробнича функція може бути одно факторна і багато факторна.

Двофакторну виробничу функцію ілюструє ізокванта – крива постійного продукту, яка показує всі можливі комбінації ресурсів, які дозволяють отримати фіксований обсяг виробництва.

Зв'язок між обсягами ресурсів і вартістю виробництва ілюструє функція сукупної вартості виробництва. Ізокоста показує різні варіанти факторів виробництва при однаковій величині вартості виробництва.

Оптимальне положення виробника – точка дотику ізокванти і ізокостою, яка розташована найближче до початку координат, в якій співпадають їхні нахили.

Розділ 3. Основні напрями та способи мінімізації витрат на підприємстві

Можливості зниження витрат виробництва виділяються й аналізуються по двох напрямках: по джерелах і по чинниках.

Джерела—це витрати за рахунок економії яких можуть бути знижені витрати виробництва. Чинники—це техніко-економічні умови, під впливом яких змінюються витрати.

Основними джерелами зниження витрат виробництва і реалізації продукції

є :

- зниження витрат сировини, матеріалів, палива і енергії на одиницю продукції;
- зменшення розміру амортизаційних відрахувань, що припадають на одиницю продукції ;
- зниження витрат заробітної плати на одиницю продукції ;
- скорочення адміністративно-управлінських витрат ;
- ліквідація непродуктивних витрат і втрат.

На економію ресурсів дуже впливає число техніко-економічних чинників.

Найбільший вплив мають такі групи внутрішньовиробничих чинників :

- підвищення технічного рівня виробництва ;
- удосконалювання організації виробництва і праці ;
- зміна обсягу виробництва.

Підвищення технічного рівня виробництва, удосконалювання організації виробництва і праці призводить до зниження витрат сировини, матеріалів і заробітної плати.

Зменшення витрат сировини і матеріалів досягається за рахунок зниження норм їхнього використання, скорочення відходів і втрат у процесі виробництва і збереження, повторне використання матеріалів, впровадження безвідходних технологій. На розмір витрат істотний вплив має зміна цін на сировину і матеріали. При їхньому збільшенні витрати зростають, а при зниженні -

зменшуються. Відсоток зниження розміру витрат за рахунок зменшення матеріальних витрат і зміни цін на сировину та матеріали може бути розрахований по формулі:

$$ЗВ_M = (1 - j_M \cdot j_{ц}) U_M \times 100 \quad (3.1)$$

j —індекс зміни норм використання сировини і матеріалів на одиницю продукції;

$j_{ц}$ —індекс зміни цін на сировину і матеріали;

U_M —питома вага вартості матеріальних витрат у витратах підприємства (у відсотках) .

Зниження витрат підприємства забезпечується за рахунок зменшення витрат живої праці на одиницю продукції і темпів зростання його продуктивності стосовно темпів зростання середньої заробітної плати. Розмір зниження витрат(у відсотках) за рахунок росту продуктивності праці можна визначити за формулою :

$$ЗВ_{зп} = (1 - j_{зп} \cdot j_{пп}) U_{зп} \times 100 \quad (3.2)$$

$j_{зп}$ — індекс росту середньої заробітної плати;

$j_{пп}$ — індекс росту продуктивності праці;

$U_{зп}$ — питома вага заробітної плати у витратах підприємства, (у відсотках)

Існує ще один вид визначення динаміки собівартості. Він здійснюється на основі розрахунку індивідуального індексу собівартості :

$$i_s = Z_1 / Z_0 \quad (3.3)$$

Z_1 і Z_0 базова і звітна собівартості одиниці продукції.

Коли на підприємстві випускається декілька видів продукції, то динаміку собівартості усього виробництва визначають на основі розрахунку загального індексу собівартостів якому фактично випущена в звітному періоді товарна

продукція оцінюється по фактичній собівартості звітнього періоду, а потім також продукція оцінюється по плановій собівартості або по фактичній собівартості базисного періоду :

$$I_2 = e Z_1 Q_1 / e Z_0 Q_0 \quad (3.4)$$

Z_0 - собівартість одиниці продукції в базовому періоді або за планом.

Q_1, Q_0 - кількість продукції в звітньому періоді.

Z_1 - собівартість одиниці продукції в звітньому періоді.

Для окремої продукції використовують показник собівартості продукції виражений у витратах на у.о. товарної продукції. Цей показник одержують шляхом ділення повної собівартості усієї товарної продукції на вартість цієї товарної продукції в оптових цінах підприємства. Він визначається в чотирьох варіантах.

1. Витрати на у.о. товарної продукції по затвердженому плані:

$$e Z_{пл} Q_{пл} / e P_{пл} Q_{пл} \quad (3.5)$$

2. Витрати на у.о. фактично випущеної товарної продукції.

а) за планом перерахованому на фактичний обсяг випуску і асортимент продукції;

$$Z_{пл} Q_{пл} / P_{пл} Q_{пл} \quad (3.6)$$

б) фактично, у цінах, що діяли в звітньому році ;

$$Z_1 Q_1 / P_1 Q_1 \quad (3.7)$$

в) фактично, у цінах, прийнятих у плані ;

$$Z_1 Q_1 / P_{пл} Q_1, \text{ де} \quad (3.8)$$

$Z_{пл}$ - планова собівартість одиниці продукції ;

Z_1 - фактична собівартість продукції ;

$P_{пл}$ - планова оптова ціна одиниці продукції ;

P_1 - фактична оптова ціна одиниці продукції ;

$Q_{пл}$ - кількість одиниць за планом ;

Q_1 - фактична кількість одиниць продукції ;

Методи оцінки впливу техніко-економічних чинників на зниження витрат підприємства, що наведені вище, можуть використовуватися як при аналізі, так і при плануванні собівартості продукції на майбутній період.

Зниження витрат виробництва в даний час забезпечується в основному за рахунок внутрішньовиробничих чинників.

Товаровиробники в умовах конкуренції повинні прагнути до скорочення витрат виробництва, або собівартості продукції (тобто вартості для себе, для даного підприємства). Це зумовлено тим, що зниження собівартості — основа зниження цін, що, у свою чергу, дає змогу підприємцю отримати більший прибуток. Так, для зниження витрат, пов'язаних з використанням основних фондів, необхідно поліпшувати якість машин, устаткування, споруд, зменшувати частку пасивної частини основних фондів (кількість складських приміщень, інших споруд, тари, бочок тощо). Особливу увагу слід звертати на зниження непродуктивних витрат — штрафів, відшкодування збитків тощо, пов'язаних із невиконанням підприємством своїх договірних зобов'язань. До таких витрат належать також прогули працівників на підприємстві.

Важливу роль у зниженні витрат виробництва відіграє економія від масштабів виробництва (їх зниження у процесі розширення виробничих потужностей і зростання обсягів виробництва, але до певної оптимальної межі) та ефективне використання особистого і речового факторів виробництва.

В Україні надзвичайно важливу роль у зниженні собівартості на підприємствах відіграє економія сировини, електроенергії, палива. Так, Франція, яка за територією та кількістю населення майже така, як Україна,

виробляє приблизно у 5 разів більше товарної продукції, ніж Україна, але споживає при цьому майже у 3 рази менше газу. В розрахунку на 100 дол. виробленого валового суспільного продукту Україна споживає 1840 кг нафтового еквівалента (тобто 1840 кг нафти, якщо перерахувати на неї всі витрати енергоносіїв), а Фінляндія — 206 кг, Франція — 182, Німеччина — 145, Данія — 141 кг.

Значне зниження витрат виробництва досягається в результаті застосування прогресивних методів організації виробництва. Прикладом служить розроблена в Японії і отримавша широке застосування в усьому світі система організації виробництва “justintime“. Вона знижує витрати виробництва за рахунок бездефектного виготовлення продукції. Сутність її полягає в тому, що комплектуючі вироби, деталі поставляються споживачу у визначене місце, у потрібний час, у необхідній кількості. Якщо попадаються браковані деталі, виробничий процес зупиняється, тому що запасів на робочому місці немає.

Система “justintime“ сприяє зниженню витрат на двох напрямках:

- Знижуються витрати на складування і збереження напівфабрикатів і в споживача, і у виробника. Останній крім того знижує витратина реалізацію.
- Застосування системи неможливе без забезпечення бездефектного виготовлення продукції в постачальника. Японські підприємства в цих цілях навчають усіх співробітників методам контролю якості і т.д., підвищують відповідальність виробничих робітників за якість, використовують автоматичні пристрої для контролю якості. В результаті знижуються витрати виробництва, що пов'язані з повторним опрацюванням бракованих виробів, витратами сировини і заробітної плати.

У рамках системи “justintime“ розроблені і використовуються підсистеми, гуртки якості і т.д., що забезпечують економію витрат під час руху комплектуючих деталей по цеху в результаті підвищення відповідальності за якість продукції в робітників і спеціалістів, полегшення керування виробничим процесом.

Велику увагу економісти приділяють таким резервам зниження витрат, як зміна класифікації, вирахування і калькулювання витрат. Наприклад, розмежування витрат на виробництво продукції вищої якості і на виробництво нестандартної продукції; застосування єдиної системи калькулювання витрат на всіх стадіях життєвого циклу виробів; посилення ролі калькулювання; більш чітко виділення витрат на управління, підготовку виробництва, реалізацію досягнень науково-технічного прогресу, у тому числі підвищення якості продукції і т.д.

Висновок

Витрати підприємства були і залишаються важливою економічною категорією, яка характеризує результати діяльності підприємства та його рентабельність.

В економічній літературі з поняття «витрати» трактується як виражені в грошовій формі затрати різних видів економічних ресурсів, в тому числі праці, сировини, матеріалів та комплектуючих, фінансових ресурсів, основних засобів, у процесі виробництва, обігу розподілу товарів та продукції.

Розглядаючи поняття «витрати» в фінансовому обігу слід відмітити, що це зменшення економічних вигод внаслідок вибуття активів або зменшення зобов'язань, що призводить до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок внесків учасників).

Пошук шляхів зниження витрат виробництва в сучасних умовах слід розглядати як фактор підвищення прибутковості й ефективності роботи підприємств, забезпечення їх стабільності в ринковому середовищі, розширення можливостей внутрішньовиробничої реструктуризації відповідно до змін кон'юнктури ринків збуту продукції.

Зниження витрат є одними з основних напрямків удосконалювання економічної діяльності кожного підприємства.

Проте основним завданням економіста є не тільки підрахування вже наявних витрат, але і знаходження все можливих шляхів зниження витрат. Можливості зниження витрат виробництва виділяються й аналізуються по двох напрямках: по джерелах та чинниках. В середині підприємства витрати можна знижувати за рахунок зміни норм використання сировини, зменшення витрат живої праці на одиницю продукції тощо. Для цього розроблено ряд показників (індексів), які нині широко використовуються на підприємствах.

Значне зниження витрат досягається за рахунок застосування прогресивних методів організації виробництва, наприклад система “justintime”.

Список використаної літератури

1. Ажнюк М.О. Основи економічної теорії. Навчальний посібник./ Ажнюк М.О., Передрій О.С. – К.: Знання, 2008
2. Економічна теорія: Політекономія: Підручник. — 8-ме вид., перероб. і доп. Затверджено МОН / За ред. В.Д. Базилевича. — К., 2012. — 702 с.
3. Економічна теорія Посібник вищої школи (Воробйов Є. М., Гриценко А. А., Лісовиць-кий В. М., Соколов В. М.) / Під загальною редакцією Воробйова Є. М.- Харків-Київ, 2003.- 704 с
4. Основи економічної теорії: підручник / О.О. Мамалуй, О.А. Гриценко, Л.В. Гриценко, Г.Ю. Дарнопих та ін.; За заг.ред. О.О. Мамалуй. –К.: Юрінком Інтер, 2006. –480 с.)
5. Задорожна Н. В. Мікроекономічна теорія виробництва і витрат: Навч. посібник. -К.: КНЕУ, 2003. - 219 с
6. Сучасна економіка. Сучасна економіка Єщенко І. С, Палкім Ю. І. Сучасна економіка: Навч. посіб. — К.. Вища шк., 2005. — 327
7. Мікроекономіка: Курс лекцій та вправи. Задоя А.О. - Навч. посіб. - 2-ге вид., стер. - К.: Т-во "Знання", КОО, 2002. - 211 с.
8. Економічна теорія: Підручник / За ред. І. Ф. Комарницького. - Вид. 2-ге, переробл. і доп. - Чернівці: Рута, 2008. - 431 с
9. Павленко І.М. Мікроекономіка [Текст]: Навч. посібник. / І.М. Павленко. – К.: ЦУЛ, 2006. – 288 с
10. Мікроекономіка: навчальний посібник, підручник/А.Ф. Косік, Г.Е. Гронтковська К.: Центр учбової літератури, 2008. - 138 с.
11. 1. Аналітична економія: макроекономіка і мікроекономіка: Навчальний посібник.: У 2 кн. - Кн. 1: Вступ до аналітичної економії. Макроекономіка / За ред. С. Панчишина і П. Островерха. - 4-те вид. випр. і допов. - К: Знання, 2006. - 723 с.
12. Навч. посібник / А. Ф. Косік, Г. Е. Гронтковська. К. : Центр навчальної літератури, 2004. - 416с.

13. Бандурка О.М., Коробов М.Я., Орлов П.І., Петрова К.Я. Фінансова діяльність підприємства. Підручник. – К.: Либідь, 2002. – 312 с.
14. Білик М.Д., Павловська О.В., Притуляк Н.М., Невмержицька Н.Ю. Фінансовий аналіз: Навч. посіб. – К.: КНЕУ, 2005.- 592 с.
15. Економічний аналіз фінансових результатів та фінансового стану підприємства: Навч. посіб. – К.: Вища школа, 2003.- 278 с.
16. Економічний аналіз: Навч. посіб / М.А. Болюх, В.З. Бурчевський, М.І. Горбаток та ін.; За ред. акад. НАНУ, проф. М.Г. Чумаченка.- Вид. 2-ге, перероб. і доп. – К.: КНЕУ, 2003.-556 с.